

Damian Wąsik*

PRZESTĘPCZOŚĆ WYBORCZA W REPUBLICIE FEDERALNEJ NIEMIEC – MODEL OCHRONY PRAWNOKARNEJ WYBORÓW, CHARAKTER ZJAWISKA I SKALA ZAGROŻENIA

WPROWADZENIE

Republika Federalna Niemiec postrzegana jest w Europie jako państwo o mocno ugruntowanym ustroju demokratycznym. Częstokroć niemieckie regulacje prawne stawiane są innym państwom europejskim za wzorce instrumentów prawnych, które zapewniać mają bezpieczeństwo przeprowadzania wyborów. Ich ścisła realizacja i przestrzeganie związane są natomiast z głęboko zakorzenioną w społeczeństwie niemieckim kulturą polityczną, zaangażowaniem w sprawy publiczne oraz wysokim poziomem zdyscyplinowania obywatelskiego.

W rzeczywistości jednak tak jak nie istnieje idealna demokracja, tak i charakteru tego przypisać nie można ustrojowi politycznemu Republiki Federalnej Niemiec. Problemy ustrojowe każdego państwa determinowane są w dużej mierze uwarunkowaniami geopolitycznymi, niemniej istnieje patologia, której nie udało się całkowicie wyeliminować żadnemu państwu na świecie, a której początki sięgają już epoki starożytności i Republiki Rzymskiej. Patologią tą jest zjawisko przestępczości wyborczej, której przypadki stwierdzane są wszędzie tam, gdzie społeczeństwo legitymuje władzę poprzez powszechne głosowanie. Niewątpliwie w wyniku poznania istoty przestępczości

---

* Dr, Zakład Podstaw Prawa Medycznego Collegium Medicum im. L. Rydygiera w Bydgoszczy, Wydział Nauk o Zdrowiu, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, współpracownik Centrum Studiów Wyborczych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, radca prawny, e-mail: damian.wasik@cm.uml.pl.

wyborczej można podejmować skuteczne działania celem jej zwalczania i minimalizacji jej skutków. Z tego względu potrzeba uzupełnienia badań nad przestępczością wyborczą o analizę tego zjawiska występującego w Republice Federalnej Niemiec staje się rzeczą pożądaną.

Realizując wymienione założenie w niniejszej publikacji omówiono w szczególności takie zagadnienia, jak model ochrony prawnokarnej wyborów przewidziany w niemieckim *Strafgesetzbuch*, statystyka przestępstw przeciwko wyborom i przybliżenie aktualnej polityki kryminalnej Niemiec w karaniu sprawców tych czynów (przeanalizowano opublikowaną dotychczas statystykę za lata 2010–2013), a także określenie zachowań przestępnych w obrębie wyborów na przykładach stanów faktycznych wybranych spraw sądowych, nie tylko karnych, ale i skarg konstytucyjnych i postępowań sądowo-administracyjnych przed trybunałami i sądami niemieckimi.

Wnioski poczynione na podstawie przeprowadzonych analiz posłużyć mają ogólnej charakterystyce przestępczości wyborczej w Republice Federalnej Niemiec.

PODSTAWOWE ZAGADNIENIA SYSTEMU WYBORCZEGO REPUBLIKI FEDERALNEJ NIEMIEC

W piśmiennictwie poświęconym zagadnieniom prawa wyborczego spotyka się dość przychylne opinie na temat niemieckiego systemu politycznego, zwłaszcza systemu wyborczego. Podkreślane jest zwłaszcza zrównoważenie zasadniczych funkcji systemu wyborczego, tj. reprezentacji, koncentracji i partycypacji, która przekłada się na dużą stabilność rządów w Republice Federalnej¹.

System wyborczy Republiki Federalnej Niemiec, w zakresie dystrybucji mandatów, określany jest na ogół jako spersonalizowany system proporcjonalny, charakteryzujący się przyznawaniem mandatów w częściowej zależności². System wyborczy Niemiec jest zatem *sui generis* systemem proporcjonalnym ukierunkowanym w stronę systemu większości zwykłej, co ma zapobiegać rozbiću partyjnemu w parlamencie³.

W Niemczech jedynym organem federalnym pochodzącym z wyborów powszechnych i bezpośrednich jest *Bundestag*, a tym samym tylko pierwszej

¹ Por. D. Nohlen, *Prawo wyborcze i system partyjny. O teorii systemów wyborczych*, Warszawa 2004, s. 339–340.

² Por. B. Michałak, A. Sokala, P. Uziębło, *Leksykon prawa wyborczego i referendalnego oraz systemów wyborczych*, Warszawa 2013, s. 171.

³ Zob. P. Sarnicki, *Ustroje konstytucyjne państw współczesnych*, Warszawa 2012, s. 188.

izbie parlamentu przysługuje atrybut reprezentacji ogólnonarodowej. Podstawowymi zasadami prawa wyborczego są powszechność, bezpośredniość, wolność i równość wyborów oraz tajność głosowania. Druga izba parlamentu, *Bundesrat*, jest z kolei reprezentacją podmiotów federacji, a jej skład nie jest wyłaniany przez wyborców. Także prezydent RFN nie pochodzi z wyborów⁴.

Podkreślenia wymaga, że w Republice Federalnej Niemiec funkcjonuje system wielopartyjny, który niezmiennie charakteryzuje się daleko idącą stabilnością, czego dowodem jest fakt, że od 1949 roku stałą reprezentację w *Bundestagu* posiadają jedynie cztery ugrupowania polityczne: koalicja partii chadeckich (CDU i CSU), socjaldemokratyczna SPD oraz liberalna FDP, zaś innym partiom politycznym udawało się wprowadzić swoich przedstawicieli do parlamentu jedynie kilkakrotnie. Od 1983 roku stałą reprezentację w *Bundestagu* posiada także Partia Zielonych, a zjednoczenie Niemiec nie przyniosło większych zmian w zakresie systemu partyjnego⁵.

Poruszając problematykę organizacji samorządu terytorialnego w Republice Federalnej Niemiec należy pamiętać, że struktura administracyjna państwa składa się z czterech poziomów: federacja, kraje federalne, powiaty i miasta wyłączone z powiatów oraz gminy i mniejsze związki gmin. Szczegółowe rozwiązania na poziomie powiatów i gmin są różne w poszczególnych krajach federalnych, gdyż pozostawiono je w gestii ustawodawstwa krajowego⁶. Duży wpływ na początkową organizację samorządu terytorialnego miały doświadczenia i wzorce zaczerpnięte z państw, które administrowały danym krajem. Te początkowe wzorce w dużym stopniu zachowały się do dziś. Organem uchwałodawczym w każdej gminie jest rada lub przedstawicielstwo gminne. Rada wybiera przewodniczącego oraz powołuje swoje wydziały, które mają władzę decyzyjną tylko w dużych gminach. Władzę wy-

---

⁴ Zob. S. Bożyk, *Niemcy*, [w:] S. Bożyk, M. Grzybowski (red.), *Systemy ustrojowe państw współczesnych*, Białystok 2012, s. 140 i n.

⁵ Tamże, s. 136–140. W przedmiocie zagadnień prawa ustrojowego Republiki Federalnej Niemiec zob. również B. Banaszak, *System konstytucyjny Niemiec*, Warszawa 2005; P. Czarny, *Bundesrat – między niemiecką tradycją a europejską przyszłością*, Warszawa 2000; M. Domała, *Pozycja konstytucyjnoprawna kraju w systemie federalnym RFN na przykładzie Hesji*, Łódź 1990; L. Garlicki, *Parlament a rząd w Republice Federalnej Niemiec*, Wrocław 1978; I. Janicka, *Niemieckie kraje związkowe: struktura terytorialno-administracyjna*, Toruń 2009; P. Sarnecki, *Związek i kraje w strukturze państwowej Republiki Federalnej Niemiec*, Kraków 1987; S. Sulowski, K.A. Wojtaszczyk (red.), *System polityczny Republiki Federalnej Niemiec*, Warszawa 2005; K.A. Wojtaszczyk, *Bundestag i Bundesrat w RFN*, Warszawa 1992; E. Zieliński, *Problemy ustrojowo-polityczne Niemiec*, Warszawa 1999.

⁶ M. Kardas, C. Kucharska, *Analiza porównawcza modeli samorządu terytorialnego Niemiec, Wielkiej Brytanii i Szwecji*, „Colloquium Wydziału Nauk Humanistycznych i Społecznych”, Rocznik III, s. 94–95.

konawczą sprawuje burmistrz lub dyrektor gminy, którzy są wybierani w trakcie wyborów. Kierują oni administracją gminy i to im podlegają zawodowi urzędnicy⁷.

Ze względu na ustrój, wyodrębnia się następujące modele gmin: ustrój magistracki (Hesja, Szlezwik-Holsztyn), ustrój północnoniemiecki zwany inaczej angielskim (Dolna Saksonia, Północna Nadrenia-Westfalia), ustrój południowoniemiecki zwany też bawarskim (Bawaria, Badenia-Wirtembergia, Saksonia), ustrój burmistrzowski zwany reńskim (Saara, Nadrenia-Palatynat) oraz ustrój samorządowy krajów byłej NRD. W każdym ustroju występuje lokalne zróżnicowanie organizacyjne. Z tej przyczyny różnice w organizacji samorządu terytorialnego występują nie tylko pomiędzy poszczególnymi krajami, ale i wewnątrz krajów związkowych. Funkcjonujące modele organizacji samorządu uzależnione są od wielkości i charakteru gminy (miejskie i wiejskie). Niemniej – zgodnie z art. 28 ust. 1 niemieckiej ustawy zasadniczej – w krajach, powiatach i gminach naród musi posiadać przedstawicielstwo, które pochodzi z powszechnych, bezpośrednich, wolnych, równych i tajnych wyborów⁸.

OCHRONA PRAWNOKARNA WYBORÓW W NIEMCZECH W ŚWIETLE § 107–108E STRAFGESETZBUCH

Problematyka prawnokarnej ochrony wyborów w niemieckim prawie karnym została uregulowana w przepisach §107–108e *Części szczególnej* niemieckiego *Kodeksu karnego – Strafgesetzbuch*⁹, (dalej: StGB). Ustawodawca niemiecki umiejscowił kodeksowe przestępstwa wyborcze w rozdziale IV zatytułowanym *Przestępstwa przeciwko działalności organów konstytucyjnych oraz prawidłowości ich funkcjonowania w czasie wyborów i głosowania* (*Straftaten gegen Verfassungsorgane sowie bei Wahlen und Abstimmungen*), obok takich czynów zabronionych, jak bezprawne wpływanie na czynności i decyzje konstytucyjnych organów państwa (§105 StGB), Prezydenta RFN lub przedstawicieli organów konstytucyjnych (§106 StGB), a także zakłócanie prac organu ustawodawczego (§106b StGB). Zawarte w Rozdziale IV zachowania przestępcze w obrębie wyborów, zgodnie z §108d StGB, znajdują zastosowanie do wszystkich rodzajów wyborów i referendum: wyborów parla-

⁷ Tamże, s. 94–95.

⁸ Tamże, s. 95–96.

⁹ Tekst aktu prawnego w języku niemieckim oraz jego tłumaczenie na język angielski: <http://legislationline.org> (odczyt 08.02.2015).

mentarnych, wyborów do Parlamentu Europejskiego, powszechnych wyborów i głosowań w Republice Federalnej Niemiec i w niemieckich krajach związkowych (landach), a także wyborów samorządowych.

Niemiecki kodeks karny wyszczególnia następujące przestępstwa wyborcze: uniemożliwianie przeprowadzenia wyborów oraz utrudnianie lub zakłócanie ich przebiegu (§107 StGB), fałszowanie wyborów (§107a StGB), fałszowanie dokumentacji wyborczej (§107b StGB), naruszenie tajności głosowania (§107c StGB), bezprawne przymuszanie wyborców do określonego zachowania (§108 StGB), oszukiwania wyborców (§108a StGB) oraz korupcja wyborcza (§108b StGB).

Przepisem §108e StGB ustawodawca niemiecki obejmuje karalnością tzw. przekupywania delegatów, polegające na kupowaniu lub sprzedawaniu głosów w głosowaniach m.in. w Parlamencie Europejskim, parlamencie Federacji i we władzach landów, jednakże z uwagi na fakt, że przedmiotem ochrony jest tu wolne od jakichkolwiek nacisków wykonywanie mandatu parlamentarnego lub mandatu radnego, przestępstwo to pozostaje poza tematyką podejmowaną w niniejszej publikacji.

Na mocy przepisu §108c StGB, obok podstawowych sankcji karnych przewidzianych za popełnienie przestępstw, o których mowa w 107 StGB, §107a StGB, §108 StGB oraz §108b StGB, sądy mogą orzekać względem sprawców skazanych na karę pozbawienia wolności środki karne w postaci zakazu piastowania funkcji publicznych oraz pozbawienia czynnego i biernego prawa wyborczego. Środki te sąd orzeka na okres nie mniejszy niż 6 miesięcy, a maksymalny wymiar środka karnego nie może przekroczyć 5 lat (§ 45 pkt. 2 i 5 StGB).

WAHLBEHINDERUNG – UNIEMOŻLIWIENIE PRZEPROWADZENIA WYBORÓW ORAZ UTRUDNIANIE LUB ZAKŁÓCANIE ICH PRZEBIEGU (§107 StGB)

Pierwsze z przestępstw – *Wahlbehinderung*, tj. uniemożliwienie przeprowadzenia wyborów oraz utrudnianie lub zakłócanie ich przebiegu, zostało spenalizowane w §107 StGB. Zgodnie z tym przepisem, kto z użyciem siły lub groźby jej użycia, uniemożliwia, utrudnia lub zakłóca przeprowadzenie wyborów albo ogłoszenie ich wyników, podlega karze pozbawienia wolności do lat 5 lub karze grzywny. Karalne jest również usiłowanie popełnienia tego przestępstwa. Co więcej, w sytuacjach szczególnych (za taką należy uznać np. bezprawne długotrwale opóźnianie przeprowadzenia wyborów) dolny wymiar kary za przestępstwo wynosi rok pozbawienia wolności. Warto również wskazać na specyficzny przedmiot ochrony §107 StGB. Przepis ten chroni bowiem

wybory jako swoisty proces (mechanizm) demokratycznego wyboru władz w Niemczech, nie zaś głosowanie konkretnego wyborcy. Innymi słowy czyn o znamionach określonych w §107 StGB, skierowany przeciwko pojedynczemu wyborcy nie będzie karany na podstawie tego przepisu. Uniemożliwienie głosowania, jego utrudnianie lub zakłócanie musi dotyczyć większej liczby wyborców, a to z kolei powinno podważać wiarygodność całego aktu wyborczego. Przepięstwo popełnić można umyślnie z zamiarem bezpośrednim i ewentualnym. W piśmiennictwie zauważa się, że czyny określone w §107 StGB mogą pozostawać w zbiegu z przestępstwami określonymi w §240 StGB (zmuszanie określonej osoby za pomocą groźby lub przemocy do określonego zachowania lub zaniechania), przy czym wówczas zastosowanie znajduje właśnie §107 StGB jako *lex specialis*. Idealny zbieg przestępstw może natomiast wystąpić z czynami określonymi §108 StGB oraz §274 StGB (niszczenie, ukrywanie lub uszkodzanie dokumentu)¹⁰.

WAHLFÄLSCHUNG – FAŁSZOWANIE WYNIKÓW WYBORÓW (§107A StGB)

Przepięstwo *Wahlfälschung*, które można określić jako fałszowanie wyników wyborów, zawarte jest w przepisie §107a StGB i polega ono na głosowaniu przez osobę nieupoważnioną i innych (katalog otwarty) zachowaniach afektujących wyniki wyborów. Czyny te zagrożone są karą pozbawienia wolności do lat 5 lub karą grzywny.

Głosowanie przez osobę nieupoważnioną może przybrać postać głosowania przez osobę, której nie przysługuje czynne prawo wyborcze, jak również głosowanie więcej niż jeden raz w tych samych wyborach.

Typem kwalifikowanym *Wahlfälschung*, o analogicznym zagrożeniu karnym, jest ogłaszanie nieprawdziwych wyników wyborów lub spowodowanie ich ogłoszenia. Sprawcą przestępstwa określonego w §107a ust. 2 StGB może być wyłącznie osoba, do której obowiązków służbowych należy ogłaszanie wyborów lub czynności związane z przygotowaniem ostatecznego protokołu głosowania, w oparciu o który wyniki wyborów podawane są następnie do publicznej wiadomości. Warto zauważyć, że karalne jest również usiłowanie wymienionych przestępstw¹¹.

W piśmiennictwie wyrażany jest pogląd, zgodnie z którym dla przypisania sprawcy odpowiedzialności karnej za popełnienie przestępstw określonych

¹⁰ G. Bauer, D. Gumel [w:] H.W. Laufhütte (ed.), *Strafgesetzbuch. Leipziger Kommentar*, Band 4: §§ 80–109K, Berlin 2006, s. 381–382.

¹¹ W przedmiocie znamion §107a StGB zob. również T. Zimmermann, *Die Wahlfälschung (§§ 107a f. StGB) im Gefüge des strafrechtlichen Schutzes der Volkssouveränität*, „Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik” 2011, Nr. 12, s. 982–995.

w §107a StGB nie jest konieczne wystąpienie skutku w postaci wyboru kandydata nieuprawnionego do startu w wyborach lub wybór kandydata przez osoby nieuprawnione do głosowania¹². W tej sytuacji wystarczy, że określone zachowanie lub zaniechanie zniekształca wyniki wyborów, np. w zakresie podziału mandatów. Jeżeli bowiem różnice w liczbie zdobytych głosów między kandydatami są niewielkie, a wiadome jest, że w wyborach głosowała grupa osób nieuprawnionych, wynik wyborów może nie odzwierciedlać rzeczywistych preferencji wyborczych.

Idealny zbieg przestępstwa może wystąpić z następującymi czynami zabronionymi: §271 StGB (wytwarzanie nieprawdziwych dokumentów lub danych podlegających wprowadzeniu lub wpisaniu do rejestrów publicznych), §348 StGB (wprowadzanie nieprawdziwych danych do rejestrów publicznych), §274 ust. 1 StGB (niszczenie, ukrywanie lub uszkodzanie dokumentu) oraz §267 StGB (fałszerstwo dokumentu)¹³.

FÄLSCHUNG VON WAHLUNTERLAGEN – FAŁSZOWANIE DOKUMENTACJI WYBORCZEJ (§ 107B StGB)

Wielowymiarowe przestępstwo *Fälschung von Wahlunterlagen*, tj. fałszowanie dokumentacji wyborczej, przewidziano w § 107b StGB. Popelnia je sprawca, który:

- w wyniku złożenia nieprawdziwego oświadczenia woli powoduje nieuzasadnione dopisanie swojej osoby do spisu wyborców;
- świadomie bezpodstawnie rejestruje jako wyborcę inną osobę wiedząc o okoliczności wyłączonej prawną dopuszczalność tej czynności;
- nie dopuszcza do rejestracji jako wyborcy osoby uprawnionej mając świadomość zaistnienia przesłanek uzasadniających dokonanie tej czynności;
- zezwala na wysunięcie kandydatury w wyborach pomimo świadomości braku biernego prawa wyborczego zainteresowanego.

Sprawca przestępstwa fałszowania dokumentacji wyborczej podlega karze pozbawienia wolności do 6 miesięcy lub karze do 180 stawek dziennych grzywny, pod warunkiem jednak, że jego zachowanie nie wypełnia znamion innego, poważniejszego (w domyśle zagrożonego wyższą karą) przestępstwa ujętego w *Strafgesetzbuch*.

Przestępstwo może być popełnione umyślnie z zamiarem bezpośrednim, jak i ewentualnym.

¹² G. Bauer, D. Gumel [w:] H. W. Laufhutte (ed.), *Strafgesetzbuch...*, s. 384.

¹³ Tamże, s. 386.

Falszowanie dokumentacji wyborczej może pozostawać w zbiegu m.in. z przestępstwami określonymi w §271 StGB i §348 StGB¹⁴.

VERLETZUNG DES WAHLGEHEIMNISSES – NARUSZENIE TAJNOŚCI GŁOSOWANIA (§ 107C StGB)

Naruszenie tajności głosowania – *Verletzung des Wahlheimnisses* – jest penalizowane w § 107c StGB. Zgodnie z tym przepisem, sprawca naruszający regulacje prawne dotyczące tajności głosowania, z zamiarem pozyskania dla siebie lub innej osoby wiedzy, kto jak zagłosował, podlega karze pozbawienia wolności do lat 2 lub karze grzywny. Sprawca tego przestępstwa może je popełnić wyłącznie umyślnie w zamiarze bezpośrednim.

WÄHLERNÖTIGUNG – WYMUSZANIE OKREŚLONEGO ZACHOWANIA WYBORCY (§108 StGB)

Bezprawne przymuszanie wyborców do określonego zachowania – *Wähler-nötigung* – ujęte w przepisie art. 108 StGB, polega na bezprawnym oddziaływaniu sprawcy na wyborcę z użyciem siły, groźby wyrządzenia mu znacznej szkody albo z wykorzystaniem stosunku zależności służbowej (zawodowej) lub finansowej lub przez wywieranie innej presji o charakterze finansowym, celem przymuszenia uprawnionego do głosowania w określony sposób, powstrzymania się od głosowania lub korzystania z praw wyborczych w zamierzony przez sprawcę sposób. Czyn ten zagrożony jest karą pozbawienia wolności do lat 5 lub karze grzywny. W szczególnie uzasadnionych przypadkach (jak się wydaje podyktowanych m.in. stopniem szkodliwości społecznej czynu) sąd może zastrzyć karę pozbawienia wolności i orzec ją w wymiarze od roku do lat 10. Usiłowanie popełnienia omawianego przestępstwa również podlega karze.

WÄHLERTÄUSCHUNG – OSZUKIWANIE WYBORCÓW (§108A StGB)

Przestępstwo zawarte w przepisie §108a StGB, *Wählertäuschung*, można określić mianem oszukiwania wyborców. Przyjmuje ono postać wywołania przez sprawcę mylnego przekonania wyborcy o treści oddanego głosu, spowodowania głosowania wyborcy wbrew jego woli lub głosowania w sposób skutkujący nieważnością oddanego głosu. Sprawca podlega w tej sytuacji

---

¹⁴ Tamże, s. 388–389.

karze pozbawienia wolności do lat 2 lub karze grzywny. Usiłowanie popełnienia czynu jest przez ustawodawcę niemieckiego sankcjonowane.

W piśmiennictwie można spotkać się z poglądem, iż §108a StGB stanowi *lex specialis* w stosunku do §107a StGB¹⁵.

WÄHLERBESTECHUNG – KORUPCJA WYBORCZA (§108B StGB)

Przestępstwo korupcji wyborczej – *Wählerbestechung* – zostało spenalizowane w przepisie §108b StGB. Polega ono na oferowaniu wyborcy wartościowych dóbr materialnych lub innych korzyści majątkowych w zamian za głosowanie w umówiony sposób lub powstrzymanie się od głosowania. Przepis ten obejmuje karalnością również sprzedajność wyborczą, zaistniałą w sytuacji żądania przez uprawnionego do głosowania wyżej wymienionych dóbr, ich przyjmowania lub akceptacji obietnicy udzielenia korzyści w zamian za konkretne zachowanie wyborcze. Korupcja wyborcza zagrożona jest karą pozbawienia wolności do lat 5 lub karą grzywny.

PRZESTĘPCZOŚĆ WYBORCZA W NIEMCZECH W STATYSTYKACH KRYMINALNYCH (2010–2013)

Na podstawie oficjalnych statystyk kryminalnych za lata 2010–2013, sporządzonych przez Federalny Urząd Statystyczny (Statistisches Bundesamt)¹⁶, można stwierdzić, że zjawisko przestępczości wyborczej ma marginalny udział w ogólnej liczbie przestępstw stwierdzanych w Niemczech. Warto zauważyć, że spośród 2 681 319 osób sądzonych w latach 2010–2013 przed niemieckimi sądami karnymi, zaledwie 29 postawiono zarzuty związane z popełnieniem przestępstwa przeciwko wyborom. Z drugiej strony trudno nie dostrzec, że wyrok skazujący w sprawach o te czyny zapadł w ponad 93% przypadków.

Niemieckie sądy karne stosują dość łagodną politykę karną względem sprawców przestępstw wyborczych. We wszystkich przypadkach, w których sądy zdecydowały o ukaraniu sprawców, wyrok obejmował karę nieizolacyjną – grzywnę. Liczba stawek dziennych grzywny w przeważającej liczbie spraw wahała się od 31 do 180. Sądy dość chętnie sięgały również po innego typu sankcje i środki zapobiegawcze (por. §61 StGB).

¹⁵ Tamże, s. 396.

¹⁶ <http://www.destatis.de>. Przestępstwa wyborcze w statystyce ujmowane są zbiorczo jako *Wahlvergehen (§107–108b StGB)*.

W czterech przypadkach sądy niemieckie zastosowały wobec sprawców przestępstw wyborczych warunkowe zawieszenie wykonania kary grzywny, określone w art. §59 StGB. Według zasad statystyki niemieckiej orzeczenie takie nie jest traktowane jako skazanie sprawcy.

Omówione dane statystyczne zawarto w tab. 1–3.

T a b e l a 1. Liczba osądzonych i skazanych w Niemczech w latach 2010–2013 w zestawieniu z liczbą osądzonych i skazanych za przestępstwa określone w §107–108b StGB

Rok	Osądzeni – ogółem za przestępstwa określone w StGB	Skazani – ogółem za przestępstwa określone w StGB	Osądzeni – §107–108b StGB	Skazani – §107–108b StGB
2010	700 019	565 085	13	12
2011	687 512	560 741	3	3
2012	654 545	540 954	4	3
2013	639 315	538 459	9	9
Ogółem	2 681 319	2 205 239	29	27

T a b e l a 2. Skazani za przestępstwa z §107–108b w latach 2010–2013 wg rodzaju sankcji karnej i osądzeni, względem których zastosowano §59 StGB

Rok	Skazani za przestępstwa z §107–108b			§59 StGB
	Wyrok skazujący			
	pozbawienie wolności	grzywna	inna decyzja	
2010	0	8	4	1
2011	0	1	2	0
2012	0	3	0	1
2013	0	7	2	0
Ogółem	0	19	8	2

T a b e l a 3. Skazani za przestępstwa z §107–108b na karę grzywny w latach 2010–2013 wg liczby stawek dziennych

Rok	Grzywna (w stawkach dziennych)					
	5–15	16–30	31–90	91–180	181–360	361 i więcej
2010	0	2	3	3	0	0
2011	1	0	0	0	0	0
2012	0	0	1	1	1	0
2013	0	0	7	0	0	0
Ogółem	1	2	11	4	1	0

Z kryminologicznego punktu widzenia interesującą informacją powinien być fakt, że na 29 osądzonych za przestępstwa wyborcze 28 stanowili mężczyźni. Na ogół były to osoby pełnoletnie, chociaż w 2010 r. stwierdzono popełnienie przestępstw przeciwko wyborom przez 2 młodocianych i 1 nieletniego. W 2013 roku dwóch przestępstw wyborczych dopuścili się obcokrajowcy. W omawianym okresie popełnienie przestępstwa w warunkach recydywy stwierdzono zaledwie raz (2010 r.).

CHARAKTERYSTYKA PATOLOGII I NADUŻYĆ WYBORCZYCH W REPUBLICIE FEDERALNEJ NIEMIEC

Przebieg niemieckich wyborów do *Bundestagu* i Parlamentu Europejskiego należy ocenić jako spokojny i bardzo sprawny pod względem organizacyjnym, o czym przekonują chociażby sprawozdania Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie. Kandydaci największych niemieckich partii politycznych skupiają się najczęściej na merytorycznej dyskusji, starając się zdobywać poparcie elektoratu za pomocą rzeczowej argumentacji, a nie środków sprzecznych z prawem. Obserwowany porządek w trakcie wyborów w Niemczech jest istotny, gdy wziąć pod uwagę zróżnicowanie kulturowe i religijne społeczeństwa niemieckiego, wzrastające w ostatnich latach wraz z falą imigracji, zwłaszcza ludności muzułmańskiej.

Powyższe nie oznacza jednak, że w trakcie wyborów w ogóle nie dochodzi do bulwersujących incydentów naruszania prawa. Jako przykład wskazać można wybory do *Bundestagu* w 2009 roku, gdzie w przedmiocie nadużyć wyborczych szczególną rolę odgrywali aktywiści partii *Nationaldemokratische Partei Deutschlands* (NPD – Narodowodemokratycznej Partii Niemiec). W trakcie kampanii wyborczej przedstawiciele NPD twierdzili, że plakaty kandydatów partii były „permanentnie, w sposób nielegalny usuwane lub uszkodzane”. Tymczasem usuwanie materiałów agitacyjnych odbywało się *lege artis*, na polecenie policji lub sądu, co było spowodowane rasistowskimi treściami tych materiałów. W Fuldzie (Hesja) plakaty kandydatów NPD opatrzone były antyimigracyjnym hasłem „Wracajcie do domu i nigdy nie przyjeżdżajcie ponownie”. W Meklemburgii-Pomorzu Przednim i Saksonii, plakaty NPD zawierały natomiast hasła ostrzegające przed „inwazją Polaków”. Członkowie Narodowodemokratycznej Partii Niemiec byli również zaangażowani w inne kontrowersyjne działania w okresie kampanii wyborczej, takie jak opublikowanie w sierpniu 2009 roku na oficjalnej stronie internetowej partii artykułu utrzymanego w obraźliwym tonie, odwołującym się do

urodzonego w Angoli Zeca Schalla, członka sztabu wyborczego partii *Christlich Demokratische Union Deutschlands* (Unia Chrześcijańsko-Demokratyczna – CDU) w Turynii. Ponadto we wrześniu 2009 roku NPD rozesłała obraźliwą korespondencję dotyczącą „repatriacji wszystkich cudzoziemców”, kierowaną na prywatne adresy wielu kandydatów mniejszości narodowej i etnicznej¹⁷.

Należy jednak zauważyć, że przy okazji kolejnych wyborów do *Bundestagu* w 2013 roku OBWE – na podstawie poczynionych obserwacji – wyraziła pełne zaufanie w uczciwość procesu wyborczego oraz uznanie dla profesjonalizmu przeprowadzenia wyborów i bezstronności administracji wyborczej. Podkreślano rolę mediów w krzewieniu pluralizmu politycznego, a także funkcjonowanie solidnych instrumentów prawnych z zakresu prawa wyborczego, prawa cywilnego i prawa karnego, umożliwiających kontrolę nad prawidłowym przebiegiem wyborów, a jednocześnie zapewniających proporcjonalność tej kontroli. OBWE dostrzegła jednak pewną płaszczyznę dla prac legislacyjnych, w szczególności nad ustanowieniem przepisów pozwalających na skuteczne monitorowanie prawidłowości finansowania partii politycznych i wydatkowania środków finansowych na kampanię wyborczą¹⁸.

Zasadne jest stwierdzenie, że o ile wybory na szczeblu federalnym na ogół nie są zagrożone przestępczością wyborczą, o tyle już problem nieprawidłowości wyborczych występuje przy okazji niemieckich wyborów samorządowych. Wnioski na temat specyfiki tego zjawiska można sformułować w oparciu o stany faktyczne spraw sądowych podawanych do publicznej wiadomości, rozpatrywanych w sądach administracyjnych, konstytucyjnych i karnych. Co prawda większość postępowań kończy się oddaleniem skargi (protestu wyborczego), niemniej charakter zarzutów podnoszonych przez strony wskazuje na sytuacje, które mogą afektować przebieg głosowania.

Rozpoczynając analizę spraw sądowych od postępowań zakończonych oddaleniem skarg, wskazać trzeba, że często spotykanym w zarzucie dopuszczenia się przez określone podmioty nadużyć wyborczych jest „rozgłaszanie nieprawdziwych, zdaniem kandydata, informacji na jego temat”, względnie „publikowanie nierzetelnych ocen jego dotychczasowej kadencji”¹⁹. Okoliczność ta podnoszona jest jako mająca wyczerpywać znamiona fałszowania

---

¹⁷ Por. Office for Democratic Institutions and Human Rights. Federal Republic of Germany. Elections to the Federal Parliament (Bundestag) 27 September 2009. OSCE/ODIHR Election Assessment Mission Report, Warsaw 2009, s. 15–16.

¹⁸ Por. Office for Democratic Institutions and Human Rights. Federal Republic of Germany. Elections to the Federal Parliament (Bundestag) 22 September 2013. OSCE/ODIHR Needs Assessment Mission Report, Warsaw 2013, s. 12.

¹⁹ Por. VG Lüneburg 17.04.2002, 5 A 181/01 (openjur.de).

wyborów (§107a StGB), tj. wpływać na decyzje głosujących i ich preferencje wyborcze. Sądy niemieckie słusznie jednak podchodzą do tak sformułowanego stanowiska krytycznie, wskazując na faktyczną niemożność udowodnienia, w jaki sposób nieprawdziwa informacja o kandydacie wpłynęła na sposób głosowania konkretnego wyborcy, ilu było takich wyborców i w jaki sposób przełożyło się to na wyniki wyborów. Przypominany jest również fakt, że ewentualne przesłuchanie wyborcy w charakterze świadka na okoliczność sposobu głosowania i jego motywów, stanowić będzie naruszenie tajności głosowania.

Kolejnym przykładem zastrzeżeń co do prawidłowości przebiegu wyborów samorządowych może być medialna sprawa, rozstrzygnięta wyrokiem Sądu Administracyjnego w Dreźnie z dnia 29 kwietnia 2009 roku, 4 K 1424/08, w której skarżący domagał się unieważnienia wyborów samorządowych w 2008 roku do powiatów Görlitz i Meißen i gmin Glashütte i Wachau z uwagi na niezasadnione odrzucenie wniosku o zarejestrowanie kandydatów Saksońskiej Partii Ludowej (Sächsischen Volkspartei) z powodu braku wystarczającej liczby podpisów poparcia, tudzież zakwestionowania prawdziwości oświadczenia kandydata o miejscu zamieszkania w okręgu, w którym ubiegał się on o mandat, opóźnienia godziny rozpoczęcia głosowania, podawania nieprawdziwych informacji co do biografii niektórych kandydatów wyborach lub umieszczenia plakatów wyborczych w odległości bliższej niż 70 m od lokalu wyborczego. Okoliczności te również próbowano wiązać z fałszowaniem wyborów, o którym mowa w §107a StGB. Po dokładnym przeanalizowaniu sprawy i zgromadzonego materiału dowodowego, Sąd uznał, iż podnoszone zarzuty faktycznie miały miejsce, jednakże brak jest jakichkolwiek przekonujących dowodów, by miały one jakikolwiek wpływ na ważność wyborów²⁰.

Innym ciekawym orzeczeniem w kontekście zarzucanych nieprawidłowości wyborczych był wyrok Sądu Konstytucyjnego Hesji z dnia 13 lutego 2002 roku, Az. P.St. 1633, w którym Sąd stanął przed koniecznością rozstrzygnięcia, czy wydatkowane przez CDU środki finansowe na kampanię wyborczą w wyborach do Landtagu Hesji w 1999r. (rzecz dotyczyła równowartości ok. 1,6 milionów marek niemieckich) można był zakwalifikować jako fałszerstwo wyborcze w rozumieniu §107a StGB. Skargę w tym przedmiocie złożyli przedstawiciele partii Zielonych, jednakże została ona oddalona, a wybory uznano za ważne. Sąd uznał jednak, że niezgodne z prawem wydatkowanie

---

²⁰ Por. VG Dresden 29.04.2009, 4 K 1424/08, jurion.de oraz komentarz medialny orzeczenia: B. A c k e r m a n d t, *Kommunalwahlen 2008 in den Landkreisen Görlitz und Meißen sowie den Gemeinden Glashütte und Wachau gültig*, <http://www.justiz.sachsen.de/vgdd/content/873.php> (odczyt 08.02.2015).

środków finansowych w wyborach nie ma bezpośredniego wpływu na przebieg wyborów i nie naraża ich na sfałszowanie. To wyborcom pozostawiona jest bowiem ostateczna decyzja co do obdarzenia zaufaniem określonych kandydatów, a czyny członków partii – w odniesieniu do wyborów – mogą być rozpatrywane wyłącznie z punktu widzenia działania niemoralnego, poddanego ocenie elektoratu²¹.

Ponadto zdarza się, że po wyborach bezskutecznie podnoszone są w skargach przypadki nierównego traktowania kandydatów w trakcie debat wyborczych i niesprawiedliwy podział czasu antenowego między partie polityczne uczestniczące w wyborach, przez co ograniczona jest możliwość prowadzenia *lege artis* agitacji wyborczej²². Skarżącym nie udaje się jednak wykazać, by sytuacje te przekładały się bezpośrednio na wyniki głosowania.

Najbardziej drastyczne przykłady potwierdzonych fałszerstw wyborczych miały miejsce pod koniec istnienia NRD, na które to czyny rozciąga się moc obowiązująca aktualnego *Strafgesetzbuch*. W okresie tym udowodniono m.in. przypadki podżegania przez przewodniczącego jednej z komisji wyborczej do fałszowania wyborów burmistrza Drezna w dniu 7 maja 1989 roku, przekazywanie nieprawdziwych danych o frekwencji wyborczej i liczbie głosów oddanych w wyborach, a także przekazywanie do Centralnej Komisji Wyborczej nieprawdziwych wyników głosowania. Skala nieprawidłowości w chwili procesów sądowych była trudna do określenia z uwagi na fakt, że wszystkie dokumenty zostały uprzednio zniszczone²³.

Do jednego z najbardziej bulwersujących i najszerzej komentowanych współczesnych przypadków naruszenia tajności głosowania w Niemczech doszło w trakcie wyborów samorządowych w 2006 roku w Wietze (Dolna Saksonia). W dniu 24 sierpnia 2006 roku w jednym z domów opieki społecznej przeprowadzono głosowanie korespondencyjne wśród pensjonariuszy ośrodka. W specjalnie przygotowanym pokoju zapraszano wyborców do ustawionego na środku pomieszczenia stołu. Naprzeciwko głosującego wyborcy, w niewielkiej od niego odległości, zasiadała późniejsza oskarżona – dyrektorka domu pomocy społecznej, natomiast po obu stronach głosującego zajmowali miejsce asystujący pracownicy socjalni. W takich warunkach pensjonariusze kolejno oddawali głosy, wchodząc do pomieszczenia indywidualnie.

²¹ Por. StGH des Landes Hessen 13.02.2002, Az. P.St. 1633, openjur.de oraz komentarz medialny orzeczenia: *Staatsgerichtshof bestätigt Gültigkeit von Hessen-Wahl 1999*. 13.02.2002, http://www.soldan.de/newsdetail/?no_cache=1&tx_ttnews%5Btt_news%5D=34325 (odczyt 8.02.2015).

²² VG Karlsruhe, 16.07.2010, Az. 9 K 1203/10 (openjur.de); VG Stuttgart, 13.04.2005, Az. 7 K 3365/04 (openjur.de).

²³ Por. BGH 26.11.1992., 3 StR 319/92 (<http://www.hrr-strafrecht.de>), BGH 3 StR 62/94, 3.11.1994 (<http://www.hrr-strafrecht.de>).

Karty do głosowania wyborcom przekazywała osobiście oskarżona, tłumacząc w jaki sposób należy prawidłowo wypełnić kartę do głosowania. Oskarżonej zarzucono m.in. naruszenie tajności głosowania i oszustwo wyborcze. Motywem jej działania miało być wsparcie męża, który kandydował w wyborach do Rady Gminy Wietze. Okolicznością uprawdopodobniającą nadużycia wyborcze miałyby być fakt, że niemalże 75% z 287 oddanych na kandydata głosów wynikało z głosowania korespondencyjnego, a największy ich odsetek miał pochodzić z domu pomocy społecznej. Postępowanie utrudniał fakt, że świadkowie głosujący w domu pomocy społecznej w większości nie pamiętali szczegółów związanych z wyborami. Ostatecznie oskarżona została skazana na karę pozbawienia wolności w wymiarze 8 miesięcy, a wykonanie kary zostało warunkowo zawieszono. W komentarzach medialnych do omawianej sprawy wprost wskazywano, że był to przypadek nietypowy, a procesy sądowe o naruszenie tajności głosowania w Niemczech należą do rzadkości²⁴.

Niezależnie od wymienionej sprawy wspomnieć trzeba, że głosowanie korespondencyjne w niemieckich wyborach samorządowych stanowi dość istotny problem jeżeli chodzi o nadużycia wyborcze. Znane są bowiem przypadki bezprawnego wypełnienia przez kandydata w wyborach ok. 60 kart do głosowania korespondencyjnego²⁵, czy też unieważnienia wyborów samorządowych do Rady Miasta Seligenstadt w 2008 roku z uwagi na potwierdzone nieprawidłowości, polegające na rozdaniu kart do głosowania korespondencyjnego osobom nieuprawnionym (różnica głosów między ostatnim wybranym kandydatem do Rady i kandydatem przegranym wynosiła zaledwie 2 głosy)²⁶.

Wśród innych potwierdzonych przypadków naruszenia prawa wymienić należy chociażby udział w wyborach samorządowych osób nieuprawnionych pochodzenia tureckiego, którzy utracili obywatelstwo niemieckie (zaniedbanie obowiązku aktualizacji danych)²⁷, korumpowanie wyborców²⁸, a także bezprawne wykorzystanie pieczęci urzędowej rady gminy na plakatach i materiałach wyborczych urzędującego kandydata na burmistrza, zapowiadających wsparcie finansowane dla mieszkańców w przypadku wyboru na kolejną kadencję²⁹.

---

²⁴ Zob. OLG Celle, 19.10.2011, Az. 32 Ss 61/11 (openjur.de) oraz M. Fröhling s d o r f, *Wahlen: Das letzte Kreuz*, Źródło: <http://www.spiegel.de/panorama/justiz/wahlen-das-letzten-kreuz-a-568583.html> (odczyt 08.02.2015).

²⁵ BGH, 17.03.2011, 1 StR 407/10 (openjur.de).

²⁶ VG Darmstadt, 18.09.2008, 3 E 1286/06 (openjur.de).

²⁷ StGH des Landes Hessen, 26.06.2009, Az. P.St. 2223 (openjur.de).

²⁸ BGH, 21.10.1985, 1 StR 316/85 (openjur.de).

²⁹ VG Düsseldorf, 06.07.2009, 1 L 985/09 (openjur.de).

WNIOSKI

Analiza niemieckiego ustawodawstwa karnego w zakresie ochrony wyborów, statystyk kryminalnych, a także przykładów nadużyć podnoszonych w trakcie procesów sądowych, pozwalają wyciągnąć następujące wnioski w zakresie współczesnego charakteru przestępczości wyborczej w Niemczech:

1. Republika Federalna Niemiec wzorem większości państw europejskich skodyfikowała przestępstwa przeciwko wyborom i referendum, jednakże materii tej nie poświęcono odrębnego rozdziału kodeksu karnego. Przestępstwa te zestawiono z czynami zabronionymi wymierzonymi w swobodę działania organów konstytucyjnych państwa. Taki zabieg legislacyjny determinuje poniekąd rodzajowy przedmiot ochrony bliższy §107–§108b StGB, którym jest w tej sytuacji prawidłowe funkcjonowanie naczelných organów Republiki Federalnej Niemiec, rozumiane jako procedowanie wolne od jakichkolwiek nacisków, gróźb, fałszerstw i innych nielegalnych zachowań. Z uwagi na fakt, że w *Strafgesetzbuch*, przestępstwa wyborcze nieformalnie dzielą się na: a) czyny zabronione wymierzone w prawidłowość przebiegu wyborów (§107 StGB, §107a StGB, §107b StGB oraz §107c StGB), a także b) czyny ukierunkowane wprost na afektowanie swobody realizacji aktu wyborczego przez poszczególne osoby uprawnione do głosowania (§108 StGB, §108a StGB oraz §108b StGB), w odniesieniu do tych drugich można wskazać na występowanie dalszego przedmiotu ochrony, tj. swobodę i szczerłość głosowania wyborców.

2. Przestępczość wyborcza w Republice Federalnej Niemiec statystycznie jest problemem marginalnym. Należy jednak pamiętać, że i w tym przypadku występuje zjawisko tzw. ciemnej liczby przestępstw (dotyczy to zwłaszcza korupcji wyborczej, w której solidarność przekupującego i sprzedajnego wyborcy częstokroć jest trudna do przełamania), możliwości popełnienia przestępstw wyłącznie w ściśle określonym czasie (okres przygotowania do wyborów, kampanii wyborczej i głosowania), a także poważnych skutków niektórych z tych przestępstw, tj. sfałszowanie wyborów lub spowodowania konieczności ponownego przeliczenia głosów.

3. Przestępczość wyborcza jest zjawiskiem notowanym niemalże wyłącznie przy okazji wyborów samorządowych. Pytaniem otwartym pozostaje, czy i ewentualnie jaki wpływ na taki stan rzeczy ma zróżnicowanie modeli ustrojowych samorządów w poszczególnych landach, a na ile lokalny charakter wyborów i osobista znajomość kandydata albo dużej części elektoratu, mniejsze nakłady, np. na korumpowanie wyborców, mniejsza liczba głosów koniecznych do uzyskania mandatu etc.

4. Sprawcami większości przestępstw są kandydaci w wyborach lub osoby powiązane z nimi rodzinnie, zawodowo lub partyjnie, a więc osoby bezpośrednio zainteresowane w podziale mandatów. Dla równowagi podkreślić trzeba, że większość zawiadomień o podejrzeniu popełnienia przestępstw wyborczych pochodzi również od kandydatów, na ogół niezadowolonych z wyników wyborów. Duża część oddalanych skarg świadczy jednakże i o tym, że denuncjacja lub formułowanie zarzutów o popełnieniu przestępstwa służy niekiedy wyłącznie celom politycznym, tj. wyrażeniu dezaprobaty dla osiągniętego wyniku wyborczego albo podtrzymania zainteresowania własną osobą lub partią po przegranych wyborach.

5. Ważnym wnioskiem wynikającym z analizy statystyki kryminalnej i wybranych orzeczeń sądów niemieckich są zbliżona skala i charakter przestępczości wyborczej występujących w Niemczech i w Polsce. Podobna jest chociażby statystyka tego typu czynów zabronionych i ich udział procentowy w ogólnej liczbie przestępstw na poziomie poniżej 1%. Ponadto zarówno w Republice Federalnej Niemiec, jak i w Polsce to wybory samorządowe są w największym stopniu narażone na zjawisko przestępczości wyborczej, o czym decydują w szczególności czynniki wymienione w pkt. 3) wniosków niniejszej publikacji (dla przykładu korupcja wyborcza w Polsce spotykana jest co do zasady wyłącznie przy okazji wyborów samorządowych). Znamienne jest, że stwierdzenie nieważności wyborów z powodu przestępstw wyborczych dotyczy praktycznie wyłącznie wyborów samorządowych. Zarówno w Polsce, jak i w Niemczech często zdarza się, że sprawcami przestępstw wyborczych popełnianych w trakcie wyborów samorządowych są kandydaci, członkowie partii i komitetów wyborczych, a więc osoby polityczne zaangażowane w przebieg wyborów. Niemalże analogiczne są też zachowania przestępcze sprawców, polegające w większości na fałszowaniu dokumentów wyborczych, tudzież korupcji wyborczej³⁰. Konkludując, sformułowane w odniesieniu do warunków polskich stwierdzenie, wedle którego przestępczość wyborcza w swej obecnej formie nie stanowi realnego zagrożenia dla funkcjonowania ustroju demokratycznego państwa, ale może być czynnikiem wydatnie dezorganizującym życie publiczne na szczeblu samorządowym³¹, znajduje swoje odzwierciedlenie również w rzeczywistości politycznej Republiki Federalnej Niemiec.

---

³⁰ W przedmiocie charakteru i skali przestępczości wyborczej w Polsce zob. D. Wąsik, *Przestępstwa przeciwko wyborom i referendum – aspekty prawnokarne, procesowe i kryminologiczne*, Olsztyn 2012.

³¹ Tamże, s. 384.

BIBLIOGRAFIA

- A c k e r m a n d t B., *Kommunalwahlen 2008 in den Landkreisen Görlitz und Meißen sowie den Gemeinden Glashütte und Wachau gültig*, <http://www.justiz.sachsen.de/vgdd/content/873.php>.
- B a n a s z a k B., *System konstytucyjny Niemiec*, Warszawa 2005.
- B a u e r G., G u m e l D. [w:] H.W. L a u f h u t t e (ed.), *Strafgesetzbuch. Leipziger Kommentar*, Band 4: §§ 80-109K, Berlin 2006.
- B o ż y k S., *Niemcy* [w:] S. B o ż y k, M. G r z y b o w s k i (red.), *Systemy ustrojowe państw współczesnych*, Białystok 2012.
- Czarny P., *Bundesrat – między niemiecką tradycją a europejską przyszłością*, Warszawa 2000.
- D o m a g a ł a M., *Pozycja konstytucyjnoprawna kraju w systemie federalnym RFN na przykładzie Hesji*, Łódź 1990.
- F r ö h l i n g s d o r f M., *Wahlen: Das letzte Kreuz*, <http://www.spiegel.de/panorama/justiz/wahlen-das-letzte-kreuz-a-568583.html>.
- G a r l i c k i L., *Parlament a rząd w Republice Federalnej Niemiec*, Wrocław 1978.
<http://legislationline.org>.
<http://www.destatis.de>.
- J a n i c k a I., *Niemieckie kraje związkowe: struktura terytorialno-administracyjna*, Toruń 2009.
- K a r d a s M., K u c h a r s k a C., *Analiza porównawcza modeli samorządu terytorialnego Niemiec, Wielkiej Brytanii i Szwecji*, „Colloquium Wydziału Nauk Humanistycznych i Społecznych” 2001, Rocznik III.
- M i c h a ł a k B., S o k a ł a A., U z i ę b ł o P., *Leksykon prawa wyborczego i referendalnego oraz systemów wyborczych*, Warszawa 2013.
- N o h l e n D., *Prawo wyborcze i system partyjny. O teorii systemów wyborczych*, Warszawa 2004.
- S a r n e c k i P., *Ustroje konstytucyjne państw współczesnych*, Warszawa 2012.
- S a r n e c k i P., *Związek i kraje w strukturze państwowej Republiki Federalnej Niemiec*, Kraków 1987.
- S u ł o w s k i S., W o j t a s z c z y k K.A. (red.), *System polityczny Republiki Federalnej Niemiec*, Warszawa 2005.
- Z i m m e r m a n n T., *Die Wahlfälschung (§§ 107a f. StGB) im Gefüge des strafrechtlichen Schutzes der Volkssouveränität*, „Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik” 2011, Nr. 12.
- W ą s i k D., *Przestępstwa przeciwko wyborom i referendum – aspekty prawnokarne, procesowe i kryminologiczne*, Olsztyn 2012.
- W o j t a s z c z y k K.A., *Bundestag i Bundesrat w RFN*, Warszawa 1992.
- Z i e l i ń s k i E., *Problemy ustrojowo-polityczne Niemiec*, Warszawa 1999.

ŹRÓDŁA

- BGH 26.11.1992., 3 StR 319/92 (<http://www.hrr-strafrecht.de>).
- BGH 3 StR 62/94, 3.11.1994 (<http://www.hrr-strafrecht.de>).
- BGH, 17.03.2011, 1 StR 407/10 (openjur.de).
- BGH, 21.10.1985, 1 StR 316/85 (openjur.de).
- Federal Republic of Germany. Elections to the Federal Parliament (Bundestag) 27 September 2009. OSCE/ODIHR Election Assessment Mission Report, Warsaw 2009.

Federal Republic of Germany. Elections to the Federal Parliament (Bundestag) 22 September 2013. OSCE/ODIHR Needs Assessment Mission Report, Warsaw 2013.
OLG Celle, 19.10.2011, Az. 32 Ss 61/11 (openjur.de).
StGH des Landes Hessen, 26.06.2009, Az. P.St. 2223 (openjur.de).
VG Darmstadt, 18.09.2008, 3 E 1286/06 (openjur.de).
VG Dresden 29.04.2009, 4 K 1424/08 (jurion.de). StGH des Landes Hessen 13.02.2002, Az. P.St. 1633 (openjur.de). *Staatsgerichtshof bestätigt Gültigkeit von Hessen-Wahl 1999*. 13.02.2002, http://www.soldan.de/newsdetail/?no_cache=1&tx_ttnews%5Btt_news%5D=34325.
VG Düsseldorf, 06.07.2009, 1 L 985/09 (openjur.de).
VG Karlsruhe, 16.07.2010, Az. 9 K 1203/10 (openjur.de).
VG Lüneburg 17.04.2002, 5 A 181/01 (openjur.de).
VG Stuttgart, 13.04.2005, Az. 7 K 3365/04 (openjur.de).

Streszczenie

W publikacji dokonano charakterystyki przestępczości wyborczej w Republice Federalnej Niemiec – rodzajów przestępstw przeciwko wyborom i ich podziału, polityki karnej stosowanej względem sprawców przestępstw i postaci występujących nadużyć wyborczych. Autor analizuje model ochrony prawnokarnej wyborów w niemieckiej ustawie karnej – *Strafgesetzbuch*, statystykę kryminalną dotyczącą przestępstw przeciwko wyborom (§107–§108a StGB) sporządzoną przez Federalny Urząd Statystyczny (Statistisches Bundesamt) za lata 2010–2013, sprawozdania Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie z lat 2009 r. i 2013 r., dotyczące wyborów do *Bundestagu*, a także wybrane orzecznictwo trybunałów i sądów niemieckich w sprawach administracyjnych, konstytucyjnych i karnych, odnoszące się do nadużyć wyborczych.

Słowa kluczowe: przestępczość wyborcza, fałszerstwa wyborcze, korupcja wyborcza, naruszenie tajności głosowania, *Strafgesetzbuch*.

ELECTORAL CRIMES IN THE FEDERAL REPUBLIC OF GERMANY – THE CRIMINAL LAW PROTECTION OF ELECTIONS, THE NATURE OF THE PHENOMENON AND THE SCALE OF THE THREAT (summary)

The aim of the publication is to characterize electoral crimes in the Federal Republic of Germany – the types of crimes against the elections and their classification, relations of the criminal policy against offenders and characters in electoral fraud. The author analyzes the protection model of elections in the German Penal Code – *Strafgesetzbuch*, criminal statistics on crimes against the elections (§107-§108a StGB), prepared by the Federal Statistical Office (*Statistisches Bundesamt*) for the period 2010-2013, the report of the Organization for Security and Cooperation in Europe from 2009 and 2013 about elections to the Bundestag, as well as selected rulings given by the German administrative, constitutional and criminal courts in matters relating to electoral fraud.

Keywords: electoral crime, electoral fraud, bribery, violation of the secrecy of voting, *Strafgesetzbuch*.